

týlové zabezpečení **V SOUDOBĚ ARMÁDĚ**

Rozhodující funkcí armády jako základu ozbrojených sil státu je její **válečné určení**, kterému se podřizuje i její mírová struktura. Činnost vojsk v poli je tedy nepochybně primární a určuje uspořádání jak funkční náplně, tak organizace jako celku.

Základní úkol vojsk ve válce je **ničit nepřítele**. Tento úkol má svoji prioritu ve vztahu k ostatním činnostem, realizovaným v ozbrojeném zápase, zejména k činnostem zabezpečovacím, které jsou ze základního úkolu odvozeny a jemu podřízeny. To neznamená popření existence velmi důležité zpětné vazby, dané tím, že právě stav a možnosti sil a prostředků, které hlavní úkoly vojsk zabezpečují, velmi silně limitují bojové možnosti a tedy i stanovení bojových (operačních) úkolů.

Postupující dělba práce nezůstává ani v armádě bez vlivu na růst členitosti vnitřních a vnějších vztahů, stále zřetelněji se prosazuje určitá polarizace činností do dvou základních oblastí (typických zejména pro válečnou funkci armády) — do oblastí **ničení nepřítele** (resp. v míru přípravy na tento úkol) a do oblastí **zabezpečovací**.

Obě části, směřující k realizaci jediného konečného cíle, zahrnují každá sama o sobě řadu specifických, často vysoce autonomních činností, jejichž existence je důsledkem postupující diferenciací a růstu úkolů a potřeb vojsk. Tento proces k prohlubování dělby práce nutí odstraňovat dříve prosazovanou, ač zpravidla vývojem již přežitou univerzálnost všude tam, kde lépe vyhovuje specializace. Na druhé straně však základní principy řízení armády jako centralizovaného organismu vedou zákonitě k integraci těch činností, které jsou svým charakterem blízké, vycházejí ze stejných informačních zdrojů a směřují k realizaci podobných cílů.

Objektivní skutečnost, daná členěním činnosti vojsk do dvou základních oblastí, našla již dříve svůj institucionální výraz v existenci dvou center velení

v poli, která řídí celý komplex bojové činnosti vojsk pomocí dvou základních direktiv, bojové a týlové. Domnívám se proto, že v součinnosti uzrála objektivní potřeba upevnit takovou dělbu práce, kdy by se velitel a jeho štáb soustředili na ničení nepřítele a na činnosti s tím bezprostředně související, kdežto ostatní orgány na všestranné zabezpečení tohoto úkolu. To povede k dalšímu relativnímu osamostatňování obou oblastí, k posilování autonomnosti oblasti zabezpečování vůči oblasti bojové, tj. k omezení její závislosti na **přímém** řízení velitelem a operačním štábem při naprosto povinném respektování zámyslu velitele a jeho zásadních pokynů.

Tato autonomnost nevylučuje, ale předpokládá na jedné straně brát plně v úvahu možnosti týlu, na druhé straně pak vycházet ze znalosti bojových úkolů a z nutnosti jejich všestranného týlového zabezpečení.

Soudobá válka by kladla na týlové zabezpečení velmi vážné požadavky. K vymezení podstaty a obsahu úlohy týlu můžeme dojít touto úvahou:

V průběhu ozbrojeného zápasu se používá, spotřebovává a působením nepřítele i jinými vlivy ničí nebo poškozuje materiál a bojová technika. Obojí je třeba udržovat v použitelném (provozoschopném) stavu, zabezpečovat provozními prostředky, opravovat a doplňovat na potřebný početní stav.

Rovněž lidský prvek ozbrojeného zápasu potřebuje k udržení své fyzické způsobilosti k plnění bojových úkolů správnou výživu, léčebnou péči a jinou obsluhu.

Posláním týlu je zabezpečit v potřebném rozsahu, prostoru a čase dosažení takového stavu materiálního, technického, zdravotnického a jiného zabezpečení vojsk, který by umožňoval lidem a technice plnit předpokládané úkoly v boji, a v maximálním rozměru obnovovat tento výchozí stav, měnící se v důsledku vlastní i nepřátelské bojové činnosti. Jinými slovy: zabezpečovat vojskům včas nezbytné materiální prostředky, služby a jiné výkony, bez nichž nemohou bojovat.

Tato charakteristika poslání týlu (typická zejména pro válečné podmínky) nepřímou odpovědí i na otázku, co tedy do oblasti týlového zabezpečení patří. Zatímco rozhodující problém, tj. věcná podstata, objektivní existence jednotlivých činností týlu, je celkem nesporná, není tomu tak jednoznačně v otázkách, jež by měly být z podstaty věci odvozeny, tj. zejména v otázkách institucionálního vyjádření, organizace, kompetence, podřízenosti, vztahu apod.

V důsledku nadřazování otázky forem, vztahů, institucí otázkám podstaty, charakteru, smyslu činnosti, objevily se v nedávné době některé názory, které neodpovídaly přirozenému vývoji obsahu a forem činnosti vojsk jako celku a týlu zvlášť. Bylo to zejména umělé oddělování problematiky zabezpečení živé síly a zabezpečování techniky a z toho vyplývající závěry v oblasti konstituování technického podsystemu jako zvláštního, zcela mimo oblast týlového zabezpečení stojícího úseku, dezintegrace dopravně zásobovacího procesu apod. Proti těmto názorům bylo dostatek argumentů a nechci je opakovat.

Rovněž tak neodpovídá našim poměrům a potřebám snaha vytvářet autonomní podsystem tzv. „leteckého týlu“, zahrnující kromě specifických činností týlu letectva i většiny prvky, jako je materiální, technické a zdravotnické zabezpečení, které jsou samy podsystemy zabezpečujícími ve vertikální i horizontální struktuře všechny druhy vojsk. **Výstavba týlu na principu druhů vojsk**

(a to je podstata uvedeného názoru) je pro ČSLA zcela nepřiměřená. Letectvo v našich podmínkách je při vši té své specifičnosti rozhodně spíše druhem vojska než druhem ozbrojených sil (srovnej např. letectvo nebo námořnictvo kterékoli velmoci), kde je autonomie, komplexně vybudovaný systém týlového zabezpečení logický a potřebný.

Je mnoho úvah o účelnosti náčelníků druhů vojsk jako materiálních hospodářů. Tento problém má různé aspekty na různých stupních velení a v nejkomplexnější formě existuje na stupni MNO, kde zahrnuje všechny činnosti, počínaje objednávkou na výzkum a vývoj až po ovlivnění distribuce vyrobeného materiálu. Přitom vlastní funkce většiny náčelníků druhů vojsk je zaměřena převážně jinak než na oblast materiálního a technického zabezpečení. Jejich pozornost zejména v poli je rozdělena na úkoly bojového charakteru na jedné straně a na otázky zabezpečení vojsk materiálem, za který nesou odpovědnost, a za technické zabezpečení této materiálové třídy na straně druhé. Obě skupiny úkolů zde ovšem objektivně existují. Nelze jednoduše oddělit náčelníky druhů vojsk od vlivu na materiální oblast, stejně jako není možné nevidět, že je zejména v poli tyto úkoly zatěžují. Tento problém bude nutné v dohledné budoucnosti velmi seriózně řešit na principu kybernetického přístupu sjednocováním ucelených oblastí v jednotné podsystemy, delegováním některých funkcí (např. zásobovacích) na nižší články apod.

Velmi složitou otázkou v materiální oblasti bude vyjasnění vztahu orgánů MNO (které mají celostátní působnost) k orgánům národních republik a zřejmě i k podnikové sféře, jejíž pravomoc a relativní nezávislost na státní sféře vzroste. Určitý nesoulad v rozsahu pravomoci zůstane i v případě realizace vojenských okruhů v rámci národních republik. Jejich pravomoc nebude totiž svým charakterem rovnocenná pravomoci republikových orgánů a některé otázky bude muset v této oblasti pravděpodobně řešit i nadále MNO.

*

Rámcové vymezení úlohy týlu v soudobém boji je předpokladem k stanovení opatření umožňujících realizaci všech požadovaných úkolů. Přitom je nutné vycházet z řady skutečností, které buď aktivně (a to zpravidla negativně) ovlivňují danou problematiku nebo alespoň k nim musíme při řešení týlových otázek přihlížet.

Je to např. rozpor mezi válečným určením a mírovou formou existence armády, který se zvláště silně projevuje v týlové oblasti. Některé úkoly týlu jsou v míru omezeny nebo jinak deformovány (např. zásobování municí, systém dopravního zabezpečení atd.), jiné se neplní vůbec (zdravotnické zabezpečení polního charakteru, exploatace některých druhů techniky v předpokládaném rozsahu a polních podmínkách), některé úkoly se za války ruší nebo silně cmezují.

Pro týl je zvláště složitě zabezpečení přechodu z mírové činnosti na válečnou. Je tomu tak proto, že síly a prostředky týlu (zejména na operačním stupni) jsou redukovány na míru odpovídající možnostem státu, ve většině případů se dokonce staví od základu včetně orgánů velení. Týl tedy nemůže plnit své úkoly v plném rozsahu ihned po zahájení války (zvláště války s překvapením), ale potřebuje k tomu mobilizační rozvinutí. Stanovení proporcí prvotního stavu sil a prostředků týlu (včetně ekonomického zabezpečení jeho činnosti, např. určením materiálních a jiných zdrojů) a systému jejich mobilizačního doplnění

a uvedení v činnost je otázka nesmírně složitá. Vyplývá to především z velké variability možností vzniku a způsobů vedení války, jejímuž charakteru v každé jednotlivé variantě by měl být týl co nejvíce adekvátní. Nejúčinnější metoda je **diferencovaný přístup** k otázkám bojové a mobilizační pohotovosti týlu, vycházející z konkrétních úkolů daného článku, který má být týlově zabezpečen. Výchozím obecným momentem by mělo být respektovat podmínky **nejpravděpodobnější** varianty zahájení války a schopnost týlu zabezpečit alespoň v minimálním rozsahu činnost za **nejhorší** varianty (podle současných názorů nebude zřejmě nejpravděpodobnější varianta ta nejhorší, i když ani opak není vyloučen).

Týl ČSLA tedy nemůže být vybudován ani pro více méně jednorázové použití, jaké by vyžadovala varianta krátké zničující termonukleární války zahájené s překvapením, ani pouze s předpokladem, že ve velké konvenční válce bude možné týl postupně dobudovat v rozsahu odpovídajícím parametrům této konkrétní války.

Silně ovlivňuje úvahy o úloze týlového zabezpečení i naše **strategické postavení**, z něhož rezultuje začlenění ČSLA do prvního sledu sil koalice a tedy požadavek na první efekt činnosti sil a prostředků týlu prakticky v prvních hodinách války. Jde zejména o zdravotnické zabezpečení a přísun některých druhů materiálu. V tomto směru je neúplný týl odkázán až do svého rozvinutí do značné míry na zdroje a prostředky na teritoriu státu.

Úloha týlu ČSLA silně ovlivňuje vstupy a výstupy jak v rámci systému armády jako celku, tak v rámci branného systému státu a konečně i systému ozbrojených sil koalice. Nejsilnější jsou vazby týlu na **ekonomiku státu**, neboť týl tvoří spojovací článek mezi ekonomikou a bojujícími vojsky. To znamená, že i polní vojska jsou z týlového hlediska vázána s orgány a institucemi na státním území daleko těsněji, než je tomu v operačním smyslu, kde uplatňuje svou pravomoc především spojené velení. Protože vazba mezi operačními úkoly a jejich týlovým zabezpečením je evidentní, naskytá se otázka, zda v současné době dostatečně řešíme potřebnou koordinaci týlové problematiky na úrovni spojeného velení, která by vyloučila vznik disproporcí mezi operačními úkoly (zámysly spojeného velení) a možnostmi týlu (tj. možnostmi ekonomiky státu).

Ze stejných důvodů je k výstavbě týlu tolik potřebné mít možnost vycházet z ucelených **vojenskodoktrinálních závěrů** jako výsledku konfrontace objektivních potřeb zabezpečení soudobé války, jejich politicko-vojenských cílů a konkrétních možností státu, které určuje v prvé řadě ekonomický potenciál.

*

Při posuzování místa a úlohy týlového zabezpečení, které je podstatnou součástí zabezpečovací sféry, nelze opomenout určité analogie s oblastí ekonomiky. Rozvoj výrobních sil silně působí i na ozbrojené síly, jejich „výrobní“ prostředky se trvale zkvalitňují a jejich vývoj je v mnoha směrech významným impulsem k dalšímu rozmachu civilní výroby. S tímto trendem souvisí i skutečnost, můžeme říci zákonitost, že obdobně jako se v celé ekonomice státu stále zvyšují počty pracovníků a zlepšuje vybavení tzv. „terciární sféry“, **tak v ozbrojených silách stoupá relativní podíl počtů osob zabývajících se zabezpečovací činností**, tj. úkoly „obsluhy“ vojsk. Ve vyspělých státech je právě procento osob zaměstnaných v třetím sektoru výroby (zjednodušeně ve službách) nepoměrně vyšší než ve státech ekonomicky méně vyvinutých a je jedním

z objektivních ukazatelů stupně vyspělosti ekonomiky jako celku. Již dávno neplatí zcela jednoznačně, že čím více osob pracuje v bezprostřední výrobě a čím méně v oblasti administrativy, distribuce, služeb, péče o obyvatelstvo atd., tím jsou výsledky ekonomiky příznivější. Optimálnost proporcí mezi jednotlivými sférami hospodářství se tedy stále více mění ve prospěch tzv. neproduktivních činností, jejichž úspěšná funkce je často významnou podmínkou právě ke zvyšování produkce. Tento závěr můžeme, aniž bychom se dopustili zjednodušení, přenést do oblasti armády, jejíž technice přináší objektivně zcela podobné tendence. Konkrétních srovnávacích údajů bychom našli jen za posledních 10—15 let vývoje naší armády mnoho.

Zabezpečovací oblast v armádě tedy podléhá zákonitému vývoji, který zvyšuje její význam, takže můžeme o ní plným právem hovořit jako o oblasti, která má před sebou období rozmachu.

Nevystačíme proto vždy při hodnocení místa a úlohy týlového zabezpečení s představami a pojmy, jež jsou svým obsahem spojeny spíše s minulostí, s historií vývoje této oblasti a méně již se současností a zejména s perspektivou.

To se týká již samotného pojmu „týl“, jehož obrazný slovní základ je mnohdy i dnes spojován s poměrně úzkým obsahem činnosti onoho historického týlu, jímž bylo zabezpečit vojska stravou, výstrojí je, ubytovat a přisunovat omezený počet druhů materiálu (zejména munice). Obsah pojmu se však vývojem natolik rozšířil a vnitřně diferencoval, že v některých armádách bylo upuštěno od historických termínů v týlové oblasti (ubytovatel, intendant apod.) a bylo zavedeno nové označení zahrnující celou šíři činností směřujících k zabezpečení bojové činnosti vojsk (logistika). Přežívající názory, které chápou týl v úzkém, vývojem už překonaném významu, považují — v rozporu s objektivním vývojem — některé typicky zabezpečovací činnosti za oblasti, které do struktury týlového zabezpečení nepatří, ale vytvářejí zcela svébytné úseky, k jejichž existenci mimo rámec týlu jsou nejrůznější více méně umělé argumenty.

*

Obhajobou významu a komplexního pojetí týlového zabezpečení, k němuž vývoj v ozbrojených silách vyspělých států zcela nepochybně směřuje, jsem neměl v úmyslu zdůvodňovat jakoukoli preferenci týlu na úkor ostatních složek armády. Je však nutné objektivně konstatovat, že zejména zvyšování absolutních počtů pracovníků týlu je v konkrétních podmínkách našeho státu, tj. ve světle stále se snižující natality a tedy i poklesu branců, nereálné.

Důsledky snižování zdrojů ať lidských, materiálních, finančních či jiných však nelze řešit — jak to bývalo v minulosti často zcela běžné — na úkor týlu. Zdánlivé úspory se zde totiž mohou — a ve válce by to asi bylo velmi pravděpodobné — obrátit ve svůj protiklad.